

Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 6.

V Ljubljani, 8. svečna 1907.

XLVII. leto.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja vsak petek. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Posamezna številka 16 h. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino prejema Francišek Ōrnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Za oznanila je plačati od dvostopne petit-vrste po 20 h, če se oznanilo tiska enkrat; po 18 h, če se tiska dvakrat, in po 16 h, če se tiska trikrat; če se večkrat tiska, znaten popust. Oznanila sprejema „Učiteljska tiskarna“. Prilege poleg poštnine 6 K.

Vsebina: Obupni položaj ljudskošolskega učiteljstva. — Moderna šola. — Naš denarni zavod. — Stik z ljudstvom. — Beda našega kmeta. — Iz naše organizacije. — Književnost in umetnost. — Politiški pregled. — Vestnik. — Razgled po šolskem svetu. — Inserati.

Obupni položaj ljudskošolskega učiteljstva.

III.

Dr. Fran Ilešič piše v svojem članku „Analiza in sinteza v našem narodnem življenju“, (Popotnik, I, str. 4): „Pustili smo stvar, da se ohrani oblika; obsodili smo se na duševno smrt, samo da obstoji sistem, ki se je zgradil odzgoraj.“

Te besede lahko obrne učiteljstvo nase. Dolga desetletja je puščalo učiteljstvo v nemar vprašanje o pravični regulaciji svojih plač. Medtem je vstajala stara oblika: izkoriščanje. Vse naše gosposke — od zadnjega krajnega šolskega sveta pa tja do naučnega ministrstva — so gledale v učitelju le pokornega slugo, ki mora na eni strani prenašati vse mogoče in nemogoče šikane, na drugi strani delati v šoli za žive in mrtve, da se mu je komaj mogoče oddahniti pred mogočnim navalom vedno novih in silnejših zahtev, naredb in fermanov, na vseh koncih in krajih pa s svojci vred trpeti največje samozatajevanje in pomanjkanje. Samo toliko je ostajalo časa, da je bilo mogoče pasove trdnješe pritiskati k telesu.

Obsodili smo se na duševno smrt, samo da obstoji sistem: preden so pomrla naša telesa, je legla na duhove resignacija, obup; duši so omahnili krila. Kakor izgnanci v Sibiriji: delaj, da te prej ubije delo tudi telesno. — Vse, samo da obstoji sistem, ki so ga zgradili zgorej: Zdaj, ker si mi suženj, a ne povprašuj po plačilu! — Prav po načinu velikih kapitalistov in tvorničarjev, ki so do zadnjih let sesali delavstvu vse zdrave sokove, da je njim rastel kapital in da se je dvigala v trpinu odporni sila.

Ves naš ljudskošolski ustroj je zasnovan tako, da takoj preneha njegovo funkcioniranje, čim dene učiteljstvo roke navskriž in vzklikne: Sedaj pa naj uče in vzgajajo vaši paragrafi! — Delo in uspeh sta zavisna od nas samih. Vsa liberalnost novega šolskega zakona in vsa pobožnost novega učnega in šolskega reda ne pomakneta naše kulture niti za las višje, ako ne stori učiteljstvo svoje dolžnosti. Tega se učiteljstvo zaveda, ker ve, da je zaradi ljudstva, ki ga naj šola, uči in vzgaja. A ker učiteljstvo eksistuje, se zaveda tudi dolžnosti, ki ji jih ima samo nasproti sebi!

Vsaka sila rodi protisilo. V večnem boju za obstanek — doslej ni imelo učiteljstvo niti enega svetlega trenutka — se je

dvigalo in dvigalo v učiteljstvu ogorčenje proti tistim, ki ga izkoriščajo, proti tistim, ki jima služi, in proti tistim, ki ga zamenjajo, tolažijo z obljubami in mu otežujejo obupni položaj z lažmi in obrekovanji. Prišlo je sicer pozno, a prišlo je vendarle sredstvo, ki vzravna k tlom pritiskanega trpina, ga prepoji z voljo in zato z močjo, da se dvigne in ozre tjakaj, odkoder prihajajo ukazi — prišlo je spoštovanje do samega sebe. Užaljeni čut človeškega dostojanstva zahteva, da pustimo obliko in ohranimo stvar, da se obsodimo na življenje in staremo sistem, ki so ga zgradili odzgoraj — sistem izkoriščanja na eni in sistem brezpravnosti na drugi strani!

Kar smo govorili doslej o obupnem položaju učiteljstva in o vzrokih tega položaja, je vse gola in neovržna resnica. Resnica je, da nismo tega položaja zakrivali sami, ampak da so ga zakrivali oni, ki imajo usodo učiteljstva in šolstva v rokah, zakrivali zategadelj, ker se niso ozirali na jasna zakonita določila, temveč so jih trdovratno prezirali, kakor so tudi prezirali vse dosežanje naše prošnje in klice po odpomoči; resnica je, da je sedanji položaj učiteljstva nevzdržljiv, ker bje zakonu, pravici, humaniteti in splošnemu socialnemu stanju neusmiljeno v lice; in resnica je, da je tako neutemeljeno in nezakonito preziranje tega važnega stanu zbudilo v naših vrstah največje in najslošnejše ogorčenje, ker je to preziranje očitna žalitev poštenega in od šolskih gosposk ugodno ocenjenega dela; naposled pa je tudi resnica, da tako zapostavljanje in izrabljanje zbuja mržno do dela in srd do delodajalca. Vse to je resnica, tako sveta in žalostna, da je ne more odreči živa duša! Ako to poudarjamo glasno in brezobzirno, služimo samo resnici, hčerki božji, ako pa bi govorili drugače, bi grdo in nesramno lagali sebi in drugim. Konstatovanje golih dejstev ne more demoralizovati nas, ker se ne zavedamo nobene krivde, razen te, da smo predolgo pohlevno prenašali svoj obupni položaj!

Morda pa imamo le kje v kakem uredniškem kotu skrit namen, da hočemo s konstatovanjem svete in žalostne resnice koga disgustirati, disgustirati celo kakega veljaka, naklonjenega našemu stanu?! Ne! Ker poznamo rane na našem telesu, kažemo nanje, da bi jih videli tudi drugi in jih ozdravili.

V prvi vrsti so poklicani v to veljaki, ker imajo moč in dolžnost. Ker so sprejeli razne mandate, so sprejeli tudi dolžnosti, ki so zvezane z njimi. In izpolnjevanje teh sprejetih dolžnosti je njih sveta dolžnost, kakor je izpolnjevanje naših dolžnosti naša sveta dolžnost. To je vendar popolnoma jasno. In da je ravno skrb za dobro šolstvo ena prvih in najvažnejših skrbi, je od vseh veljakov vseh strank in vseh narodov programatično potrjena istina. In da je prvi pogoj dobremu šolstvu gmotno dobro podprto in neodvisno učiteljstvo, je takisto resnica, ki jo beremo v vsakem programu vsake stranke. A sedaj pride zopet trditev, ki je ni mogoče ovreči: Vse to priznavanje tega in onega je — žalibog — zgolj teoretično, vsa ta ljubezen do učiteljstva in šolstva je bila doslej — žalibog — zgolj platonska. Kdor pride in nam dokaže, da ni to res, takoj prekličemo svojo trditev! Dokler pa ni nikogar, ki bi nas preveril, da se varamo, moramo vztrajati pri svojih trditvah, ker ne čemo in ne moremo lagati.

„Treba je časih pogled obrniti od vseh ‚sitnih‘ vsakdanjosti, pa upreti oči v daljavo; treba je poleg notranje tudi vnanje politike... vnanje politike odpora na eno stran in bratstva na drugo stran...“ Tako govori dr. Fran Ilešič v imenovanem članku (str. 6). — Resnično! Ali živimo mi samo zase in za sedanje dni? Ali nimamo dolžnosti tudi nasproti tistim, ki pridejo za nami? Ali ni naša dolžnost, da se pobrigamo za povzdigo šolstva in svojega stanu zategadelj, da ima od tega korist človeštvo, narod? Kaj bo lepše plačilo našemu delu — ali blagoslov ali kletev generacij, ki pridejo na naša mesta, ali blagoslov ali kletev, ali rast ali propadanje naroda, ki mlad zavlada na zemlji svojih očetov? Delo sedanjih dni ima izvor v preteklosti in upanje do uspehov v bodočnosti. Žalostna preteklost nam je ustvarila bojvito sedanjost, od bodočnosti zahtevamo pravice, nič protekcije, nič nezasluzenega, same in gole pravice! Verjemite: sedanji naš rod bi ne imel dosti od še tako sijajne regulacije plač, ker smo vsi od prenapornega dela in zaradi premajhnih gmotnih sredstev telesno ubiti in duševno izmučeni: statistika smrtnih slučajev govori, da ima smrt med vsemi stanovi v učiteljskem stanu najbogatejšo žrtev!

Poglejte samo v učiteljske rodovine! Ali se nam ne krči srce ob teh pogledih? Sedmero otrok in žena in mož — pa sto kron na mesec! Za Boga, kje pa je umetnik, ki bi lahko izhajal s tem denarjem in ne kričal na vseh devetero grl po boljši plači?! Ali bi ne bili mi, ki vodimo ta list, pravi izdajalci svojega stanu, ako bi ne klicali na ves glas, da je tak položaj sramota za današnji vek in da imajo velik in neodpusten greh na vesti tisti, ki so krivi tega položaja?!

Pri najboljši volji in pri vsi pohlevnosti ni drugače mogoče, nego da vstane proti takim razmeram odpor. Še žival se brani, pa bi se ne človek!

Že v prvem članku smo povedali, da se vse na svetu draži, samo učiteljske plače ostajajo na isti stopnji, da ni mogoče vzdržati vspeledja z rastočimi cenami najpotrebnejših živil in oblačil. A s splošno draginjo se večja nepravilnost tudi delo, službeno in izvenslužbeno, da je razlika med plačo, delom in izdatki na vse strani in v vseh primerih neprimerno velika in da ni na noben način mogoče vzdržati ravnovesja med prejemki in izdatki in da ni mogoče govoriti o enakem razmerju med pravicami in dolžnostmi. Kdo more torej braniti ali celo zameriti učiteljstvu, da sili njega odpor proti takim razmeram vedno bolj na dan? Mi tega ne moremo! Ne! Naša dolžnost je celo, da še bolj razvzemamo to vnanjo politiko odpora, da zvedo ljudje, kako je naš faktični položaj. To na eni strani! Na drugi strani pa je to naša dolžnost tudi zato, ker s tem pospešujemo vnanjo politiko bratstva, da pridobimo zase simpatije vseh pravičnih ljudi, da bodo vedeli ceniti naše delo, uvaževati naš položaj in hoteli dati učiteljstvu to, kar je njegovega, torej ne samo delo in delo in delo, ampak tudi plačilo!

To je torej tisto naše prismojeno hujskanje, ki govori o njem naš prijatelj Janko Žirovnik v zadnji številki tega lista. In zatorej bomo delali tudi vbodoče enako resno, ker živimo v resnih časih.

K današnjemu sklepu samo še to, kar pravi moderni socialist Dietzjen: „Die vielseitig... unerquicklichen Verhält-

Moderna šola.

Utopija iz Devete dežele.

Poročal na učit. večeru v Ljubljani Karel Wider.

(Dalje.)

Odšla sva na vrt, ki je bil jako velik in lep. Približno v sredi so bila štiri šolska poslopja, vsako z dvema razredoma, in sicer vsako kakih 100 korakov oddaljeno od drugega. Obednice in kuhinje so bile daleč proč od šol. Na nasprotni strani pa so bile spalnice. Ves vrt pa je bil razdeljen v gredice, le en del je bil izpremenjen v park s senčnatimi stezicami.

Tu sem sva se napotila. Sicer nisem imel več dosti časa, ako sem hotel priti v pravem času domov v nebesa; bilo je namreč še zgodaj spomladi in dnevi še kratki, pot v mojo nebeško domačijo pa dolga, torej se mi je bilo treba podvizati, posebno ker se mi bo treba vračati sedaj od zemlje navzgor in ne vem, če pojde to tudi tako hitro in lahko, kakor je šlo navzdol.

Rad bi pa zvedel od svojega kolege iz Devete dežele v „Šolskem listu“ kaj natančnejega. Ta uredba mi je bila povsem nova in zato sem hitel vprašati:

„Kaj pa je s „Šolskim listom“? Namen njegov mi ni jasen; najbrže sem prisostvoval premalo časa vašemu pouku.“

„Pričakoval sem, da pridete s tem vprašanjem“, mi odgovori, „saj takega lista nimajo menda dosedaj še nikjer na naši zemlji. Naj vam torej na kratko povem njegovo zgodovino in njegov pomen. Rodil se je iz potrebe. Tudi mi smo imeli prej za vsak posamezen predmet knjige. Te so stale mnogo denarja in so si bile vedno enake. Leto za letom so rabili učenci eno in isto knjigo, recimo berilo, ena cela generacija skoro je čitala ene in iste pripovedi in opise, mlajši otroci so jih znali že od starejših na pamet in pri njih razlagi ali čitanju ni bilo nikakega zanimanja. Vrhutega se je knjiga strgala ali izgubila, in treba je bilo kupiti nove, kar je stalo zopet mnogo denarja.“

Kar pride nekemu učitelju naše dežele na misel, kaj, ko bi nadomestili knjige z listom, primernim otroškemu duševnemu obzorju. Malo zagovornikov je našla začetkoma ta izborna misel, temveč pa nasprotnikov. A vendar si je jela počasi pridobivati tal in ni minilo od tega 10 let, pa se je že uresničila. Za poizkušnjo so uvedli na nekaterih šolah „Šolski list“; ta poizkušnja se je obnesla izborna, in v par letih je bil ta list splošno uveden na vseh ljudskih šolah in vse knjige izbačene iz naših šol. Nastala je sicer zaradi tega velika revolucija v šolstvu, a danes uvidi vsak prednost „Šolskega lista“ pred prejšnjimi knjigami in že se dela pri naši vladi na tem, da se temu slavnemu možu, ki nam je dal „Šolski list“, postavi na enem naših najlepših trgov v našem mestu krasen spomenik.“

nisse sind nichts Gewolltes, kein notwendig beharrendes Sein, sondern lediglich Gewordenes, etwas, was aus bestimmten früheren Verhältnissen und Geschehnissen als seinen Ursachen mit Notwendigkeit hervorgegangen ist. Geschehene Dinge sind zwar nicht zu ändern; zu ändern ist aber solch fortdauerndes Geschehen, welches in Zukunft nur Unheil im Gefolge haben muss!

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

— registrovana zadruga z omejenim jamstvom. —

Promet do konca prosinca 1907 K 12.533.67.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštinih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Stik z ljudstvom.

(Dalje.)

7. Podrobno delo.

V zadnjem članku smo naglašali veliko važnost javnih knjižnic in javnih predavanj ter priporočali učitelstvu, da naj ob takih prilikah stopi v zvezo z „Akademijo“ in „Prosveto“, ki bosta učitelstvo pri tem delu za prosveto in probujo našega naroda gotovo dragevolje podpirali. Provročitelj in duša temu delu mora biti učitelj. Naš kmet rad posluša primerna predavanja, le treba mu je enega, ki ga ima za to navdušiti. Po našem mnenju je pa zato najbolj poklican v to ljudski učitelj, če se zaveda svojega zvanja med ljudstvom. Tok časa nas sili, da moramo stopiti iz šol ven — med ljudstvo, da ga poučimo o današnjem razbur-

kanem političkem življenju in vcepimo vanj nauke, ki sloni na njih napredek ljudstva v vsakem oziru. To je učiteljeva naloga in sveta dolžnost. Naš kmet je radoveden in jako rad sliši kaj novega iz časopisov, sam pa ne vzame vedno rad časopisa v roke. Zato pa zbiraj učitelj ob večernih urah ali pa ob nedeljah in praznikih ukaželjno ljudstvo okolo sebe ter mu prebiraj novine, razkladaј tujko in pojasnuј po potrebi smisel čtiva, da se mu na ta način zbudi in okrepi zanimanje za čitanje časopisov. V krajih pa, kjer je poleg učitelja tudi še več drugih omikanih mož, naj se s pomočjo teh osnujejo bralni krožki. Na ta način izobrazujejo ljudstvo omikanci v Zagorski čitalnici na Notranjskem. Duša vsemu temu gibanju in delovanju je pa tamošnji nadučitelj, ki ima poleg tega tudi svoj pevski zbor, sodeluje pri mlekarni, prireja roditeljske sestanke in primerne gledališke predstave. Poleg tega pa izvršuje tudi v šoli do skrajnosti natančno svoje dolžnosti. Tak učitelj, ki tako deluje med ljudstvom, zasluži v polnem pomenu besede ime ljudskega učitelja. Zato pravimo: Pojdi in stori tudi ti tako!

Pri prilikah, ko poučujemo ljudstvo o tem ali onem, mu vcepljajmo vedno tudi ljubezen do šole in spoštovanje do učiteljstva. To pa učitelju, ki na tak način deluje, kakor smo pravkar povedali, ni težko dognati. Tak učitelj zagnusi ljudstvu tudi prav izlehka take časopise, ki so šoli in učiteljstvu sovražni. Imena teh listov nam ni treba navajati, saj jih vsakdo predobro pozna; bojkotujmo jih na vsi črti ter odpirajmo ljudstvu oči pred temi volkovi, ki hujskajo nevedno ljudstvo zoper šolo in učiteljstvo ter pohujšujejo našo mladino.

Zadnji čas se je začelo naše preprosto ljudstvo že samo organizovati ter se združuje v „kmetijskih“ in „agrarnih strankah“. Učiteljstvu svetujemo, da sodeluje pri snovanju takih strank. To delo ne bo pretežavno, ker prihaja naš kmet bolj in bolj do spoznanja, da so ga izrabljale vse dosedanje stranke le v svoje sebične namene. Nobena naših sedanjih strank ni imela in nima pravega srea za ljudstvo, ker ni nobena skrbela, da bi se ljudstvo zadostno izobrazilo. Klerikalna stranka je že v principu

„Pri nas ne časte tako takih učiteljev, kakor jih pri vas“, pripomnim z žalostnim glasom. „Takega učitelja bi pri nas proglasili za noreca“.

„Tudi pri vas pridejo do spoznanja, da zasluži tudi učitelj priznanje“.

„Povejte mi, gospod kolega, kaj v notranji uredbi tega lista. Morda propagiram v svoji domovini misel šol. lista, četudi se izpostavam nevarnosti priti v blaznico“. Seveda sem se moral sateči zopet k laži, a upam, da se mi to ne šteje v greh.

„Šolski list je urejen slično drugim večjim političkim dnevnikom. Ima glavnega urednika in 4 podurednike. Vsi ti so vzeti iz učit. stanu. Ti urejajo list, ki izhaja vsak mesec dvakrat in sicer za vsak razred posebna izdaja. Ker so pri nas vse ljudske šole petrazredne, in to bodisi v glavnem mestu ali v zadnjem gorskem kotu, zato je za ljudske šole pet različnih izdaj. Za prvi razred začne seveda izhajati list šele tedaj, kadar že poznajo otroci nekaj črk. Ima tudi ilustracije. Vsaka številka prinaša potrebno snov iz raznih učnih strok; tako razen dnevnih novic, pravljic in resničnih zgodb tudi opise krajev in dežel, povesti iz domače in tuje zgodovine, opise iz živalstva, rastlinstva i. t. d. Vse to pa primerno stopnji nazorja otroškega duha in pa primerno etnemu času po nekem gotovem redu, odobrenem od deželne učiteljske skupščine. Ker dobe učenci vsakih štirinajst dni nov list v roke, se ni bati nezanimanja pri pouku, njihov duh

dobiva redno nove še neznane hrane, privadijo se opazovati življenje, privadijo pa tudi čitanju listov. Narod, ki dandanes ne čita mnogo dobrih časopisov, je izgubljen. Knjige, posebno leposlovne, sladkor življenja, dnevni list, poln novic, novih iznajdb, slik iz socialnega življenja, tak list je pa sol življenja. In soli je životu potreba bolj kakor sladkorja. Tako vzgajamo mi mladino za življenje“.

Medtem sva prišla do konca vrta in se obrnila na nasprotno stran.

Kar zaslišim od daleč lepo ubrano petje.

Obstojim in poslušam. Ko utihne petje, vprašam svojega cicerona:

„Kako učite petje in kdaj pojete?“

„Pevskih ur — samoobsebi umevno — nimamo. Pojemo, kadar nanese prilika in kadar smo veseli. Največ pa pojemo pod milim nebom. Pojemo samo narodne pesmi, ker so te lahke in lepe; umetne pa samo take, ki so se popolnoma udomačile med narodom. Imamo tudi posebne vrste narodnih pesmi, ki jih pojemo pri igrah in plesih. Tudi plešemo namreč, in ples in igre nam deloma nadomestujejo telovadbo“.

„Apropos“, mu prestrižem govor, „vaših telovadnic še nisem videl. V tako vzorni deželi imate gotovo tudi vzorno urejene telovadnice“.

(Konec.)